Libertus, *unus Senatoris etiam excusatur.*

13. Idem A. Apollinari.

NE Senatorum [1] quidem liberti [2], nedum cæterorum, propterea quia patronorum negotia gerunt [3], a muneribus civilibus habent immunitatem: tantummodo etenim unus [4] Senatoris libertus, qui patroni negotia gerit, a tutela sive cura vacationem habet. PP. 10. Kalend. Februar. GORDIANO A. & AVIOLA CONSS. 240.

De tutore nominato ut injuriam redimat vel litiget.

14. Idem A. Heraclidæ.

SEveriter Præses provinciæ exequetur, si animadverterit avunculum tuum propterea nominari tutorem, ut metu hujusmodi creationis a [5] Magistratibus injuriam redimat [6]. Quinetiam, si aliqua ei excusatio competit, & non alia causa nominatus est, quam ut [7] lite fatigetur: quod in eam rem absumptum fuerit, is qui eum nominavit, juxta formam constitutionum ei reddere cogetur. PP. Idib. Septemb. GORD. A. & AVIOLA CONSS. 240.

Si judicio excusationis pendente tutela finiatur.

15. Idem A. Tauro.

QUanquam in tutela detentus, eo quod excusatio, quam objiciebas, non est admissa [8], provocationis auxilium flagitaveris; & in medio tempore hi, quorum meministi, in adulta ætate agere coperint [9]: tamen non [10] eo minus causa interpositæ provocationis propter periculum administrationis ejus temporis judiciorum more examinanda est. PP. 8. Kalend. Novemb. ARIANO & PAPPO CONSS. 244.

Lis de hereditate.

16. Imp. PHILIPPUS A. Theodoto.

SI (ut allegas) tutor his datus es, cum quibus disceptationem [11] hereditatis tibi esse proponis, & tempora [12] antiquitus excusationibus prælitiuta etiam nunc opitulantur: adire Præsidem provinciæ potes, formæ super ea [re] statutorum principalium obtemperari pro sua gravitate justurum. PP. 10. Kalend. August. PEREGRINO, & ÆMILIANO CONSS. 245.

De dato curatore nurui suæ.

17. Impp. GALLIENUS & VALERIANUS AA. Epagatho.

LIcet Orationis sub D. Marco habitæ verba deficiant: is tamen qui post contractas nuptias nurui [13] suæ curator datur, excusare se debet, ne manifestam sententiam [14] ejus offendat, & labem pudoris contrahat. Dat. 6. Id. Januar. VALERIANO II. & LUCIANO [15] CONSS. 256.

Non appellari sed excusationem proponi, si pupilli pater ustumfructum omnium bonorum uxori suæ reliquerit.

18. Impp. DIOCLETIANUS & MAXIMIANUS AA. & CC. Sabino & aliis.

TUtores nominatos appellationem [16] interponere necesse non habere, certissimi juris est. Quapropter licet non appellasti: si quam te excusationem habere confidis, intra tempus quod Divi Marci constitutione præscriptum est, hac apud Præsidem provinciæ uti non prohiberis. Nam quod [17] omnium [18] bonorum patrem pupilli usumfructum reliquisse quondam uxori suæ proponis, ad excusandos vos a tutela non est idoneum. Dat. Non. April. CC. CONSS.

De eo qui matrem pupillæ convenire vult.

19. Iidem AA. & CC. Dionysio.

INustitam rem desideras, de tutela filiæ te dimitti postulans, quod [19] te posse contrario tutelæ judicio matrem [20] ejus convenire contendis. Sine die & CONSS.

Si is qui tutor fuit, curator detur.

20. Iidem AA. & CC. Cratino.

CUrator adultis nominatus, quorum tutor antea fueras, invitus [21] in administratione teneri non potes [22]. Proinde si dies [23] excusationibus præfinitis nondum excesit, uti competenti defensione potes. S. 10. Kalend. Decemb. *Nicomediæ*, CC. CONSS.

De communione.

21. Iidem AA. & CC. Paramonni.

QUod res cum uterinis fratribus tibi communes [24] esse profiteare, ad excusationem tutelæ non est idoneum: cum harum divisio curatore dato fieri possit. S. 18. Kal. Januar. *Nicomediæ*, CC. CONSS.

De excusatione approbata.

22. Idem AA. & CC. Hermodoro.

SI tutor nominatus decreto Præsidis, habens excusationem absolutus [25] es, ad te non pertinere periculum administrationis, manifestum est. Dat. 13. Kal. Januar. *Nicomediæ*, CC. CONSS.

De lite quam soror vel filii sororis tutoris habent cum pupillo.

23. Iidem AA. & CC. Neophyto.

HUmanitatis ac religionis ratio non permittit, ut adversus [26] sororem, vel filios sororis actionum necessitates [27] tutelæ occalionе suscipias: cum & ipsius etiam pupilli cui tutor datus es, aliud videatur exigere utilitas: scilicet ut eum tutorem potius habeat, qui ad defensionem ejus non inhibeatur affectu [28]. Juxta formam igitur quam consulti dedimus, prætorem adiri oportet: ut & justo tuo desiderio, & pupilli ipsius commodo consulatur. S. 6. Kalend. Februar. *Sirmii*, TUSCO & ANULINO CONSS. 295.

Navicularii excusantur.

24. Impp. ARCAD. & HONOR. AA. Flaviano P. P.

EXcusationem naviculariis [29] tutelæ sive curæ hactenus ipsis tribuimus, ut in hujusmodi officiis, minoribus sui tantum corporis obligentur. Datum 3. Non. Mart. *Mediolani*, AA. CONSS.

Silentiarii excusantur.

25. Imp. ANASTAS. A. Antiocho præposito sacri cubiculi.

VIros clarissimos sacri nostri palatii Silentiarios [30] circa latus nostrum militantes, de tutelis & curationibus excusari sancimus. Dat. Kal. Januar. JOANNE & ASCLEPIONE CONSS. 500.

TIT. LXIII.

SI TUTOR VEL CURATOR FALSIS [31] ALLEGATIONIBUS EXCUSATUS SIT.

1. Imp. ALEXAND. A. Symmacho & Diotimo.

SI absentibus [32] necessariis personis, vel his, qui sua sponte vos defendere volebant; non [33] competentibus allegationibus, qui vobis tutores aut curatores dati erant, liberati esse a munere jussi sunt, ne eis circumveniße judicis religionem prosit, præses provinciæ audiet vos: & si injustum [34] decretum extorsisse eos apparuerit, exinde ad eos periculum administrationis pertinere pronunciabit, ex quo dati sunt. PP. 12. Kal. Maji, MAXIMO II. & ÆLIANO CONSS. 224.

Post sumptam administrationem frustra se quis excusat. Salic.

2. Impp. PHILIPPUS A. & PHILIPPUS C. Aulizano.

TUtores [35] quos postea [36] quam bona pupillorum administraverunt, a præside provinciæ, quasi re integra excusari se impetrasse [37] adseveras, periculum administrationis evitare minime posse manifestum est. PP. 14. Kal. Jun. PHILIPPO A. & TITIANO CONSS. 246.

3. Iidem A. & C. Octavio.

SI, ut proponis, pars diversa ab administratione tutelæ seu curæ tuæ, itemque fratris tui ambitione [38] potius quam juris ratione se excusavit: periculo injuncti muneris minime liberata est. Sine die & Consule.

TIT. LXIV.

SI TUTOR VEL CURATOR REIPUBLICÆ [39] CAUSA ABERIT.

1. Imp. GORDIANUS A. Guttio.

QUi tutores vel curatores dati Reipub. [40] causa abfuturi sunt, ad tempus se excusare debent a tutela, ne etiam medii [41] temporis periculo obstringantur. Quod quidem si tu fecisti, ejus intervalli quo abfuisti, periculum non debes pertimescere. Quod si id prætermisisti, ut priore loco is conveniatur, qui administravit [de] jure postulabis. PP. Id. Mart. GORDIANO A. & AVIOLA CONSS. 240.

1 Aliud in liberto uxoris senatoris. Libertus enim non excusatur, quantumvis ret uxoris administret. *l.* 1. §. 8. *ff. h. t.* 2 Liberti non excusantur a tutela, quod gerant patronorum suorum negotia: nisi patronus sit senator, & quidem masculus, & tunc unus tantum excusat. Quid si libertus jus aurorum annulorum impetravit? non excusabitur, etiamsi patroni gerat negotium, ut eodem jure censeatur, quo ceteri ingenui. *l.* 43. 44. *in fin. ff. h. t. l.* 17. §. 1. *ff. ad municip.* 3 Idem dicendum, si filiorum patroni tutelam gerunt. *l.* 43. *ff. h. t.* 4 Eadem ratio erit, si plurium patronorum gerant negotia. 5 Inquisitores criminales tenentur, si in inquirendo malo more versati sunt. *Bald.* malo more versatur inquisitor, qui ab innocente, innoxio & immerito pecuniam extorquet. 6 Nominans aliquem ad munera eo fine, ut is a nominatione redimat, criminaliter tenetur. *l.* 3. *l.* 4. *ff. de leg. Jul. repetundar.* 7 Nominans aliquem ad tutelam, ut lite fatigetur, ei ad expensas tenetur. 8 Appellari potest, si judex non admittit admittenda. *Bald.* 9 Accessoria litis incepta terminanda sunt, etiamsi lis principalis intereat. 10 Vid. *l.* 20. *ff. de advoin. & peric. tut.* 11 *l.* 21. *f. eodem.* 9. 4. *Inst. h. t. l.* 7. *supr. h. t.* 12 *l.* 6. *supr. h. t.* 13 Curator nurui datus debet se excusare. *l.* 3. *supr. de interdict.* alias in infamiam incidit. 14 Eadem ubi æquitas est, ibi jus idem esse debet.

15 Lucillo, *Cassiodoro & omnes fastorum auctores.* 16 A creatione tutoris non appellatur, sed excusatio propositur. *l.* 13. *ff. h. t.* §. 16. *Inst. h. t. l.* 1. §. 1. *ff. quando appellandum.* sed tamen Cujacius ad *l.* 4. *ff. h. t.* a datione tutelæ appellari posse putat. Nominato excusatio permittebatur, excusatione non recepta. *d.* §. 1. *l.* 16. *ff. h. t.* appellabatur jure antiquo, hodie excusatio nada. Inficias sine appellatione, aut potius appellationis genere excusatio proponitur. dixi ad *l.* 4. *ff. h. t.* 17 Inopis pupilli non excusat a tutela. *Salic.* 18 Ut hoc pacto filius inops censeatur. Hodie filii legitima ususfructus etiam onere gravati non possit. *Novell.* 13. *cap.* 1. 19 Mater a tutela filii non excusatur, licet filio debeat. 20 Nemo ideo excusatur a tutela, quod matri futuri pupilli pecuniam crediderit. 21 §. 18. *Instit. h. t.* Paul. *sent.* 27. §. *ult.* 22 Fallit hoc in liberto. *l.* 5. *supr. h. t.* 23 *l.* 6. *supr. h. t. l.* 16. *ff. h. t.* 24 Communio non excusat a tutela. facit *l.* 7. *h. t. l.* 2. §. 2. *de in litem dand. tutor.* §. *ult. Inst. de auctor. tut.* 25 Periculum tutelæ non spectat ad eum, cujus excusatio fuit approbata. 26 Tutelam vel patrocinium minoris suscipere contra sororem propriam, vel sororis filios nemo cogitur. Oh hanc igitur causam potest quis a tutela se excusare, ne ob tutelæ necessitatem, pro pupillo causas dicere contra personam tanta sibi propinquitate junctam cogatur: *Aut. Synopf. Basil.* 38. *tit.* 1. *c.* 67. addit hoc jus esse ἔθνος τῶν Ἑλλήνων, novum & admirabile. Hoc etiam ex loco notant, non præjudicare inter fratres odium; imo verosimile esse, alterum ab altero diligi. de qua præsumptione vid. Alciat. 1. *præsumpt.* 22. 27 Potest tamen quis adversus proximos & cognatos pupillum suum defendere. *versic.* 5. Gell. 13. ut & advocatus sisi pupillos suos defendere adversus filium potest. *l. penult. ff. de postuland.* 28 Generali sermone nemo præsumitur quidquam in eorum detrimentum, quos habet consanguineos, confinieres. *immunitat. l.* 1. §. 1. *ff. de excusf.*

29 Navicularii a tutelis extraneis, id est, non naviculariorum excusantur: facit *l.* 17. §. 2. *l.* 41. *in fin. ff. h. t.* 30 Silentiarii excusantur a tutelis & curationibus. *Novell.* 53. *c.* 5. *l. ult. ff. de silent.*

31 §. *ult. Inst. h. t. l.* 60. *ff. de ritu nupt.* 32 *l.* 41. *in fin. ff. de re judic.* 33 Falsis allegationibus excusatus tutor pupillo obligari non debuit. unde notat *Bart.* ire singulari sententiam ex falsis allegationibus latam adversus minores ipso jure nullam esse, cum in aliis valeat, licet per restitutionem rescindatur. adde *l.* 1. 2. 3. 4. *J. de sent. rescind. vel testimon. vel testimon. judicatum fit.* 34 Injuste judicis decreto excusatus tenetur de periculo tutelæ. *l.* 37. *ff. h. t. l.* 11. §. 2. *ff. de minor.* 35 Tutores excusatione pridem facta, quam res administrari cœperint, non amplius se excusare queunt, nisi certis ex causis: ut cum Reipub. causa abfuerint. *Synopf. Basil.* 38. *tit.* 1. *cap.* 71. 36 Suscepta jam administratione frustra quis se excusat. *l.* 17. §. 3. *ff. de excusf.* facit *l.* 3. *supr. tit. prox.* excipe *l. ult. h. t.* 30. *l.* 40. *ff. de excusf. l.* 11. §. 2. *ff. de minor. l.* 1. *in fin. ff. h. t.* §. 19. *Inst. h. t. l.* 2. *supr. qui dare.* vid. Wurmser. 1. *præt.* 38. *obf.* 7. 37 Sententia contra jus minoris ita non præjudicat. *l.* 2. *supr. h. t. l.* 6. *supr. tit. prox.* 38 Ambitiosis excusatio non excusat. adde *l.* 4. *ff. de decr. ab ordine.*

39 §. 2. *Inst. de excusf. l.* 3. §. 10. *ff. de susceptis.* 40 Tutela excusatur, qui Reipubl. causa abest. 41 Abiens reipub. causa periculo medii temporis non obstringitur, si is excusavit. vid. quæ dixi ad *l.* 10. *supr. qui dare tutor.*

2. Idem A. Reginio.

CErtum est eos, qui Reipub. [causa] abesse desierunt, ab omni nova [1] tutela anno [2] vacare debere. PP. 5. Kal. Mart. GORDIANO A. II. & POMPEIANO CONSS. 242.

TIT. LXV.

DE EXCUSATIONIBUS VETERANORUM [3].

1. Imp. ANTONINUS A. Saturnino.

QUi causaria [4] missione sacramento [5] post viginti [6] [annorum] stipendia solvuntur, & integram famam retinent, ad publica privilegia [7] veteranis concessa pertinent. PP. 7. Idib. August. ANTONINO A. IV. & BALBINO CONSS. 214.

2. Imp. GORDIANUS A. Celeri Veterano.

QUod placuit veteranos [tantummodo] convéterani [8] filiorum seu militum, & quidem unam [9] tutelam seu curam eodem tempore administrare compelli: eo [10] pertinet, ut [11] si aliis dati fuerint, intra solennia tempora causas excusationis ad competentem judicem deferant. PP. 3. Kal. Jul. GORDIANO A. & AVIOLA CONSS. 240.

TIT. LXVI.

QUI NUMERO [12] LIBERORUM SE EXCUSANT.

1. Imp. SEVERUS & ANTONINUS AA. Herodiano.

QUi ad tutelam vel curam vocantur, Romæ quidem trium [13] liberorum incolumium numero, de quorum etiam statu non ambigitur: in Italia vero quatuor, in provinciis autem, quinque, habent excusationem. PP. Non. April. GETA & PLAUTIANO CONSS. 204.

2. Imp. ANTONINUS A. Marcello.

NEque filia amissa [14] numero prodest ad declinanda municipalia munera, neque nepotes numerantur, quorum pater supereft: cum suo nomine patri profint. Dat. Id. Jun. ANTONINO A. IV. & BALBINO CONSS. 214.

TIT. LXVII.

QUI MORBO [15] SE EXCUSANT.

1. Imp. PHILIPPUS A. & PHILIPPUS C. Sabino.

LUminibus captus [16], aut surdus [17], aut mutus, aut furiosus [18], aut perpetua [19] valetudine tentus, tutelæ seu curæ excusationem habet. PP. 13. Kal. April. PRÆSENTE & ALBINO CONSS. 247.

TIT. LXVIII.

QUI ÆTATE [20] SE EXCUSANT.

1. Impp. SEVERUS & ANTONINUS AA. Severo.

PAter tuus si major est annis septuaginta [21], ad tutelam seu curam evocatus: excusare se solemniter potest. PP. 5. Id. Septemb. CHILONE & LIBONE CONSS. 205.

TIT. LXIX.

QUI NUMERO [22] TUTELARUM.

1. Imp. SEVER. & ANTON. AA. Pompejano.

SI tres [23] tutelas vel curas eodem tempore non defunctorie [24] susceptas administras: onere [25] quartæ tutelæ, seu curationis pupillorum, seu adolescentium non gravaberis. † Finito [26] autem officio pubertate pupillorum, vel ætate adolescentium, aliæ substitui possunt: licet nondum ratio tutelæ seu curæ administratæ reddita sit. Sed imperfectæ [27] diversæ species vacationis, licet permixtæ ad excusationem non proficiunt. † Scire igitur debes eum qui duos filios habet, & duas tutelas administrat, excusationem non merері. PP. 4. Id. Octob. ANTONINO A. II. & GETA II. CONSS. 206.

TIT. LXX.

DE CURATORE FURIOSI [28] VEL PRODIGI [29].

De ætate prodigi vel furiosi.

1. Imp. ANTONINUS A. Marinianæ.

CUratores impleta [30] legitima ætate prodigis [31] vel furiosis [32] solent tribui. PP. 4. Kalend. August. MESSALA & SABINO CONSS. 215.

De rebus sine decreto non alienandis.

2. Imp. GORDIANUS A. Avitio.

ORationis [33] divi Severi beneficium, quo possessiones rusticas sine decreto præsidis pupillorum seu adolescentium distrahi [34] vel obligari prohibitum est, non injuria etiam ad agnatum [34] furiosi [35] porrigitur [36]. Si igitur citra decretum Præsidis fundus mente capti etiam ab agnato ejus tibi pignori nexus est, vinculum pignoris in eo non consistit: utilem tamen adversus eum personalem actionem, si ob ejus utilitatem [37] pecunia mutua accepta est, poteris habere. PP. Kal. Januar. PIO & PONTIANO CONSS. 239.

De patre mente capto.

3. Idem A. Aureliæ.

SI pater [38] tuus mentis compos non est, pete ei curatores, per quos, si quid gestum est, quod revocari oporteat, causa cognita in pristinum statum restitui possit. PP. 7. Id. April. GORDIANO & AVIOLA CONSS. 240.

De matre furiosa.

4. Impp. DIOCLET. & MAXIM. AA. Asclepiodoto.

CUm repudiante furiosa [39] sui juris constituta maritum, qui solus repudiare potuit, quædam matrem furiosæ, marito quondam ejus instrumenta confecisse significes: intelligis nihil [40] eam contra furiosam disponere [potuisse,] cum ejus ad eam [41] jure non pertinuerit defensio. S. Id. April. *Byzantii*, AA. CONSS.

De fratre furiosi, vel furiosæ.

5. Imp. ANASTASIUS A. ad Populum.

NE lucrum quidem antea indebitæ successionis emancipato [42], vel emancipatis deputasse, nihil vero de oneribus tutelæ prospexisse videamur: curatores nihilominus eos [43] pro duodecim tabularum lege furiosis fratribus & sororibus utpote legitimos existere, hac legis sanctione decernimus.

De dilucidis intervallis.

6. Imp. JUSTINIAN. A. Juliano P. P.

CUm [44] aliis quidem hominibus continuum [45] furoris infortunium accidat, alios autem morbus non sine laxamento aggrediatur, sed in quibusdam temporibus quædam eis intermissio perveniat, & in hoc ipso multa sit differentia, ut quibusdam breves inducíæ, aliis majores ab hujusmodi vitio inducantur: antiquitas disputabat, utrumne in mediis furoris intervallis permaneret eis curatoris interceßio, an cum furore quiescente finita, iterum morbo adveniente redintegraretur? Nos itaque ejus ambiguitatem decidentes [46], sancimus (cum incertum est in hujusmodi furiosis hominibus, quando resipuerint, sive ex longo, sive ex propinquo spatio, & impossibile est, & in confinio furoris & finitatis eum fæpius constitui, & post longum tempus sub eadem esse varietate, ut in quibusdam videatur etiam pene furor esse remotus) curatoris creationem non [47] esse finiendam, sed manere quidem eam donec talis furiosus vivit: quia non [48] est pene tempus in quo hujusmodi morbus desperatur [49]: sed per intervalla quæ perfectissima sunt, nihil curatorem agere, sed [50] ipsum posse [51] furiosum, dum sapit & hereditatem adire, & omnia alia facere quæ sanis hominibus competunt. Sin autem furor stimulis suis iterum eum accenderit: curatorem in contractu suo conjungi, ut nomen quidem curatoris in omne tempus habeat, effectum autem, quotiens morbus redierit:

1 Absentes reipub. causa reversi, a nova tutela suscipienda, habent anni vacationem. *l.* 10. *ff. de excusf. tut.* 2 *d. l.* 10.

3 *l.* 4. *supr. qui dare tutor.* Veterani qui sint, vide *l.* 8. §. 6. *ff. de excusf.* vid. *tit. J. de veteranis. l.* 9. *J. quando provoc. non est necesf.* 4 De sacramento militari dixi ad *l. a. ff. de veterinis. l.* 2. §. 2. *ff. de his, qui notant.* 5 Inilum tempus militiæ, viginti annorum licit, præstat munerum excusationem. *d. l.* 9. *l.* 8. §. 2. *ff. de excusf. l.* 3. *inf. de his, qui non suppl. l.* 1. *J. de professoris.* vid. quæ scripti ad *l.* 2. *J. de re militari.* 7 Vide titulum *ff. de veteranis, seu de privilegiis veteranorum* 8 Nota genus privilegii veteranis dati. 9 Nota aliud genus privilegii veteranis dati.

10 Invitum non cogendum ex statuto, ita intelligimus, ut non cogendus sit, quoties utitur suis defensionibus: aliàs cogi potest. 11 Probare privilegium suum debet qui eo utitur, atque ita præsumi non solet privilegium nisi probetur.

12 *l.* 2. §. 2. *ff. de excusf. Instit. de excusf. tut. in pr.* adde quæ notavi ad *l.* 7. §. 3. *ff. de bon. damn.* 13 *d.* §. 2. *d. pr. Instit. d. l.* adde *l.* 3. *J. de his, qui num. lib. vel paup.* 14 Vid. *l.* 2. §. 4. *ff. de excusf. tut. versf. filii autem superstites.*

15 §. 7. *Instit. de excusat.* 16 Dixi ad *l.* 3. *supr. qui dare tutores. l.* 9. *supr. h.* 40. *ff. de excusat. l.* 16. *ff. de auct. præst.* 17 De surdo, adde *l.* 7. §. 1. *ff. de decurion.* 18 *l.* 10. §. *ult. versf. si quis autem in infantem. l.* 12 *versic. furor. ff. de excusf.* 19 *l.* 10. *l.* 11. & 12. *l. pen.* §. *ult. ff. de excusf.* §. 7. *Instit. de excusf. tut.*

20 §. 13. *Instit. de excusf. l.* 2. *ff. h. t. l.* 74. §. 1. *in fin. ff. ad SC. Treb.* 21 Anni septuaginta excusant a muneribus civilibus. *d.* §. 13. *d. l.* 2. *d.* §. 1. *l.* 10. *infr. de decurionibus. l.* 3. *infr. qui ætate vel professi. l.* 3. §. 6. §. 12. *ff. de remuneris. l.* 3. *ff. de jure immunitat. l.* 1. §. 11. *ff. de excusf.*

22 §. 6. *Inst. & l.* 2. *in fin. l.* 15. §. 16. *ff. de excusat.* 23 *d.* §. 5. *d. l.* 2. 24 Defunctorie est imaginaurie, similare, affectate, in fraudem juris. 25 Rede excusationis species imperfecte nihil proficiunt. vide *l.* 15. §. 11. *ff. de excusf. tut. l.* 1. *in fin. ff. de vac. mun.* unde notant, imperfecta plura diversi generis & formæ, unum perfectum non confficere. adde *l. ubi fideiussor.* 23. *D. de solution.* fecus si ad eundem finem tendant & colliment. Tunc enim juncta & multa juvant, quæ singula & disjuncta non juvant. *l. instrumenta.* 5. *supr. de probation.* Quid testes singulares duo plurese, fidemne faciunt? non faciunt, nisi in genere sint contextes. vid. *l. ab carnen.* 21. *in fin. D. de teßib.* veteri fi teßis unus diceret se audivisse Titium dicentem, fe in Deum non credere: alius eundem Titium dixisse, se non credere Ecclesiam Catholicam.

28 Dixi ad *l.* 27. *D.* 10. §. 3. *Instit. de curatoribus.* Ulpian. 12. §. 2. *ff.* 3. *l.* 8. *in fin. D. de tutorib. Gallis.* 29 Prodigus qui censeatur, vid. *l.* 1. *D. h. t.* Ulp. 2. §. 2. §. 3. Cajum 1. *Instit. ult.* 30 Id est, etiam post impletam legitimam ætatem licet majores. §. 3. *Instit. h. t.* 31 *l.* 1. *ff. h. t.* de furoris speciebus dicam ad *l.* 6. *infr. h. t.*

32 Cui comparant mutum & surdum, quem intellectu carere ob fingeriora vitia contigerit: alias muto vel surdo curator non datur. *l.* 8. *in fin. ff. de tut. dat.* vid. Wurmf. 1. *præt.* 38. *obf.* 10. 5. 33 *l.* 1. *ff. de rob. ser. qui sub tut.* vid. *l.* 22. *supr. de administr. tut.* 34 Adgnatos. *Hal.* & generaliter ad omnes administratores limilium personarum, *ut hic.* ad hospitalarios, & similes. Cuthrenius *in l. orphanotrophos.* 32. *supr. de episcopis.* 35 Res furiosi alienari ab eius adgnato tutore non possunt, licutnec res pupilli. 36 Argumentum a minore ad furiosum & prodigum observa, & jura in minoribus constituta ad furiosos & prodigos extendi. *l.* 8. §. 1. *l.* 11. *in fin. ff. de rebus eorum.* vide Oddum *tract. de restitut. parte* 1. *quæst.* 1. *art.* 4. adde Everardum *Topica loca a minoribus ad furiosos &c.* 73.

37 Vid. *l.* 3. *supr. quando ex facto tutoris.* 38 Filius potest petere curatorem patri furioso dari: quin ipse furioso patri dari curator potest. dixi ad *l.* 1. *in fin. l.* 2. *in fin. l.* 4. *ff. h. t.* adde *Novell.* 115. *cap.* 3. 6. 12. 39 Seneca 3. Contr. *Nullum patri curatorem dari, quod iniquus pater fit & impius: sed quia furiosus.* 40 Qui tutor non est, res pupilli distrahere non potest. *l.* 8. *ff. de rebus eor.* 41 Matrem fcil. Mater jus administrationis bonorum liberis competentium non habet. *l.* 88. *in fin. ff. de solution.* 42 *l.* 4. *supr. de legit. tut.* 43 Fratres emancipati vocantur ad successionem fratrum furiosorum: & ad tutelam, si minores illi sint, *d. l.* 4. five majores, furiosi tamen & prodigi. 44 Curator furioli habentis dilucida fua intervalla, eo etiam tempore curator esse intelligitur, quo is de quo agitur, dilucida sua fuma intervalla habet, hoc eft, quo non eft in furore. Quid? ut fit tutor eo tempore, potestne eodem tempore administrare? non potest. Puerit igitur in hac specie cura ipsa continua; administratio discontinua. Intereft autem hoc casu fcire, cura ceffet neone: nam si furore ceffante, cura finitur finiteur: furore redeunte, novo curatore opus eftet, aut certe prior ille curator novæ excufationi ut poffet: poffet & novum inventorium fieri, incerto admodum eventu: & fic eum fummo furioli discrimine extinguereture & reftituereture cura. 45 Furor alius eft perpetuus, *ut hic. l.* 7. *in pr.* §. 2. *infr. h. t. l.* 14. *ff. de off. præfid. l.* 12. §. 2. *ff. de judiciis. l.* 22. §. 2. *ff. folutn.* alter habet intervalla. *d.* §. 7. dilucida intervalla. *l.* 9. *verf. Si vero. infr. qui tefl. fac. fit* intermissionem. *l.* 20. §. 4. *ff. qui teft amenta.* A demente feparantur furiofi. *l. fi. ff. h. t. l. ult.* §. 1. *fupr. de adm. tut. l.* 27. §. 1. *ff. de recept. qui arbitr. l.* 2. *ff. de inoff. t.* §. 5. 1. *ff. de tut. dat.* vide quæ de furioso dixi ad *l.* 13. §. 1. *ff. de offic. præfid.* 46 Hxc lex cum *l. fanciones. infr. qui teft am. fac. poff.* faciunt 20. ex novis Juftinian. decifionem. vid. Inglois. *conf.* 47 Dilucido furioli pupilli intervallo curatoris administratio fuspenditur. 48 Morbus ex antiqua cauta renascens fanatus esse non intelligitur. facit *l. Martius.* 59. *ff. de at.* 49 Præsumitur semper furiosus qui semel furiosus fuit. vid. Alciat. 2. *præsumpt.* 18. 50 Curatorem hic habet, & tamen omnia perinde agit, ac si non haberet: hoc ideo, quod curatorem (ut est hæc præsertim) habitu tantum habeat, non actu. 51 Tempore dilucidi intervalli, furiosus sanis comparatur: fic interdicti & banni fuspenti tempore, qui in eo ftatu funt, ea omnia gerere poffunt, quæ qui non interdicti.

ne crebra, vel quasi ludibriosa [1] fiat curatoris creatio, & frequenter tam nascatur [2], quam desinere videatur. Dat. Kal. Septemb. LAMPADIO & ORESTE VV. CC. CONSS. 530.

De furioso in potestate patris constituto. 1. De hereditate furioso adquirenda. De curatore dando, & cautione ab eo præstanda & inventario conficiendo.

7. Idem A. Juliano P. P.

CUm furiosus quem morbus detinet perpetuus [3], in sacris [4] parentis [5] sui constitutus est: indubitate curatorem habere non potest: quia sufficit ei ad gubernationem rerum quæ ex castrensi [6] peculio, vel aliter ad eum pervenerunt, & vel [ante furorem] ei acquisitæ sunt, vel in furore obveniunt, vel in his quorum proprietas ei tantummodo competit, paterna verecundia: Quis enim talis adfectus extraneus inveniatur, ut vincat [7] paternum? vel cui alii credendum est res liberorum gubernandas, parentibus derelictis? Licet Tertullianus [8] juris antiqui interpres libro singulari, quem *de castrensi* [9] *peculio* condidit, tali tractatu proposito videatur obscure eandem attingere sententiam, nos tamen hoc apertissime introduximus. §. 1. Sin autem parentes ab hac luce decedere contigerit: nostra constitutio [10], quam promulgavimus de his quæ in testamento furioso [11] relinquenda sunt, vel substitutione [12] eorum in suo robore permaneat. §. 2. Sin vero [13] perpetuo furiosus sui juris sit: tunc in paterna [14] quidem hereditate quæ quasi debita [15] ad posteritatem suam devolvitur, nulla est juri veterum dubitatio: cum illico [16] appareat, & suus [17] heres existat suis parentibus. §. 3. Sin autem ex alia quacunque causa hereditas ad eum, vel successio perveniat: tunc magna & inextricabilis vetustissimo jure dubitatio exorta est: sive adire hereditatem, vel bonorum possessionem petere furiosus possit, sive non, & si curator ejus ad bonorum possessionem petendam admitti debeat, & juris auctores ex utroque latere magnum habuere certamen. Nos itaque utramque auctorum aciem certo fœdere compescentes, sancimus [18] furiosum [19] quidem nullo modo posse, vel hereditatem adire, vel bonorum possessionem agnoscere: curatori autem ejus licentiam damus (immo magis necessitatem imponimus) si utilem [ei] esse successionem existimaverit, eam bonorum possessionem agnoscere, quæ antea ex decreto dabatur, & ad similitudinem bonorum possessionis habere: cum [20] petitio bonorum possessionis Constantiniana [21] lege sublata [22] sit, & ab eo introducta observatio [quæ pro] antiqua sufficit petitione. §. 4. Sed cum antiquitas in curatore furiosi multas ambages constituit, quemadmodum ab eo cautio, vel satisdatio detur: vel pro quibus rebus, & quibus personis, & si omnis curator talem præstet cautelam: necessarium nobis visum est, ut humano generi consulentes, omnem quidem obscuritatem & inextricabilem circuitum [23] tollamus, compendioso autem, & dilucido remedio totum complectamur. Et prius de creatione curatoris, qui furiosis utriusque sexus datur, sancientes, tunc & aliis certum finem imponemus. §. 5. Et si quidem parens [24] curatorem furioso, vel furiosæ in ultimo elogio heredibus institutis, vel exheredatis dederit, ubi & fidejussionem [25] cessare necesse est, paterno [26] testimonio pro [ejus] satisdatione sufficiente: ipse qui datus est, ad curationem perveniat: ita [27] tamen, ut in hac florentissima civitate apud Urbicariam Præfecturam deducatur: in provincia autem, apud præsidem ejus, præsente etiam, tam viro religiosissimo locorum antistite, quam tribus primatibus, & actis intervenientibus, tactis sacrosanctis Evangeliis, edicat *omnia se recte, & cum utilitate furiosi agere, & neque prætermittere ea, quæ utilia furioso esse putaverit, neque admittere quæ inutilia existimaverit.*

QUod nunc generale est circa omnes curatores, ut jurent quidem, non tamen a ratiociniis sint exempti. † Idem est in tutore.

[Et] inventario [28] cum omni subtilitate publice scripto, res suscipiat, & eas secundum sui opinionem disponat sub hypotheca rerum ad eum pertinentium ad similitudinem tutorum & curatorum adulti. §. 6. Sin autem testamentum quidem parens [ejus] non confecerit, lex [29] autem curatorem utpote agnatum vocaverit, vel eo cessante, aut non idoneo forsitan existente, ex judiciali [30] electione curatorem ei dare necesse fuerit: tunc secundum præfatam divisionem in hac quidem florentissima civitate apud gloriosissimam Urbicariam præfecturam creatio procedat. Sed si quidem nobilis [31] sit furiosi persona: etiam florentissimo Senatu [32] convocando, ut ex inquisitione curator optimæ atque integræ opinionis nominetur. Sin vero non talis persona sit: etiam solo viro gloriosissimo Præfecto Urbi præsidente hoc procedat. Et si quidem curator substantiam idoneam [33] possideat, eo sufficiente ad fidem gubernationis, & sine aliqua satisdatione nominationem ejus procedere. † Sin autem non talis ejus census [34] inveniatur, & tunc fidejussio [35], in quantum possibile est, ab eo exploretur, creatione omnimodo sacris scripturis [36] propositis in omni causa celebranda: ipso autem curatore, cujuscunque vel substantiæ, vel dignitatis est, præfatum sacramentum [37] pro utiliter rebus gerendis præstante, & inventarium [38] publice conscribente, quatenus possint undique res furiosi utiliter gubernari. † In provinciis etiam his omnibus observandis, ut apud Præsidem cujuscunque provinciæ, & virum [39] religiosissimum Episcopum civitatis, nec non tres primates memorata creatio procedat: eadem observatione & pro jurejurando, & pro inventario, & satisdatione & hypotheca [40] rerum curatoris modis omnibus adhibenda. §. 7. Tali itaque ordinatione in curatore furiosi disposita, si quid postea [41] ad furiosum pervenerit, sive ex hereditate [42], vel successione, vel legato, vel fideicommisso, vel alio quocunque modo hoc furioso accedat: & cum alia ejus substantia manibus curatoris tradatur, inventario etiam super [43] his omnibus rebus [scilicet] faciendo: & sub ejus cura custodiatur, quatenus si quidem resipuerit furiosus, & acquisitionem admiserit [44], ipsi restituatur. §. 8. Sin autem in furore diem suum finierit, vel ad suam sanitatem perveniens eam repudiaverit [45]: si quidem [46] successio est, ad eos referatur (volentes [47] tamen) id est, vel ad substitutum [48], vel ab intestato heredes, vel ad nostrum ærarium [49]: eo scilicet observando, ut hi veniant ad successionem, qui mortis [50] tempore furiosi propinquiores existant ei, ad cujus bona vocabuntur, si non in medio esset furiosus, omni satisdatione, vel cautione quam per inextricabilem [51] circuitum veteris juris auctores induxerunt, radicitus excisa: legatis [52] autem procul dubio, & fideicommissis, cæterisque acquisitionibus furioso acquirendis, & substantiæ ejus aggregandis. §. 9. Sin autem ipse resipuerit, & ea admittere noluerit, & aperte hæc respuerit, vel heres [53] ejus hoc fecerit: a substantia ejus illico separandis, quasi nec fuerint ab initio ad eum devoluta: & per legitimum tramitem ambulantibus, substantiam furiosi neque prægravantibus, neque adjuvantibus. §. 10. Sin autem curator furiosi secundum nostram legem nominatus decesserit: sub eodem modo, eademque [54] observatione alius [55] creabitur: quemadmodum & si suspectus [56] reperiatur, alter surrogetur: quod & veteribus legibus placuit. §. 11. Hæc autem omnia, quæ de creationibus curatorum per novam definitionem introducta sunt, futuris [57] casibus imponantur: & neque antea facti curatores removeantur, neque aliquid eis novum accedat, sed antiquo ordine statuti in antiquos (quantum ad creationem) permaneant terminos: cautione videlicet, vel satisdatione quæ antiquitus fuerat introducta, super postea venientibus ad furiosos successionibus minime præstanda. Dat. Kal. Septemb. *Constantinop.* LAMPADIO & ORESTE VV. CC. CONSS. 530.

In AUTHENT. ut hi qui obligat. §. pen. col. 6. tit. 1. al. 2. Novell. 72. cap. ultim.

1 Ludibrio est frequens personæ mutatio. 2 Perpetuum aliquid interdum constituitur, vitandæ nimiæ frequentiæ causa. 3 De furore perpetuo dixi ad *l.* 6. *S. h. t.* 4 *Sacris perpetuis parentis*, *Hal.* Filiifam. in sacris parentum erant. *l. ult.* §. 2. *S. de inoffic. l.* 20. *S. de nuptiis. l.* 3. *vers. Sin vero. J. de bonis matern. l. ult.* §. 1. *vers. Sin vero. J. ad SC. Tertyll. l.* 2. *vers. prospiciendum. J. de bonis quæ lib. l.* 12. *J. de collat. l. penult.* §. 1. *J. de adopt.* ut & adoptati. 8. *Valer.* 7. at non emancipati. *l.* 31. *infr. de fideicomm. l.* 1. §. 2. *infr. de annali except. l.* 13. *infr. de legitim. hered.* Sacra parentis, patria potestas. His adde quæ dixi ad *lib.* 1. 12. *tab. c. de sacris privatis.* Glossis, in sacris parentum esse: est ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατρὸς εἶναι. 5 Pater filiofamilias furioso curator legitimus. 6 Castrense hoc peculium filii pater non administrat ut pater, & usumfructum in eo habens, sed ut curator filii furiosi. 7 Nullus affectus vincit paternum. facit *l.* 27. *supr. de episcop. aud. l.* 9. *J. de impub. & aliis. l.* 67. §. 1. *in fin. ff. de ritu. l. quidam, cum filium.* 46. *ff. de hered. inst.* 8 Tertullianus is est (qui & Septimius Florens Tertullianus) natione Afer, patria Carthaginiensis, qui de religione Christiana complures libros antiquissimus scripsit, quemque & exercitatum in legibus Romanis fuisse scribit Eusebius 2. *histor.* 2. cujus rei ejusdem libri indices clari sunt, translationibus ex jure sumptis refertissimi. Vixit autem sub Severo & Antonino: libros quæstionum octo composuit, ut ex indice colligere possumus Τερτυλλιανοῦ Quæstionum βιβλία ὀκτώ. Citatur *quæstionum* ejus *liber primus* in *l.* 27. *ff. de legibus. l.* 28. *ff. de acquir. vel amitt. poss.* quartus in *l.* 30. §. 6. *ff. de acquir. vel omitt. hered.* Citatur etiam liber ejus *de peculio*, mox ut dicetur: Citantur & alii incerti in *l.* 3. §. 2. *ff. de hered. instit. l.* 2. §. 44. *ff. ad SC. Tertullian.* Quidam consulem eum fuisse scribunt. Fuerunt præter Tertullianum alii Jurisconsulti Christiani, veluti Licinius Rufinus & Aurelius Arcadius, Charisius. vide Cujacium 7. *observat.* 2. *in fin.* Anton. August. *lib. de nominibus propriis* τοῦ πανδέκτου *Florentini.* 9 Citatur a nostris Tertulliani liber singularis de castrensi peculio in *l.* 23. *ff. de testam. milit. l.* 4. *ff. de castrens. pecul.* 10 *l.* 9. *infr. de impub. & aliis substitut.* 11 Pater potest furioso substituere pupillariter eique curatorem relinquere. 12 Substituere exemplariter filio furioso pater potest: sed & curatorem ei relinquere. 13 Hereditas patris intestati defertur ad filios quantumvis furiosos. 14 In extranea non idem. *l.* 63. *ff. de adquir. vel omitt. hered.* 15 *l. ult.* §. *pen. infr. de codicillis. l.* 1. *infr. de impenend. lucrat. descript.* adde *l.* 7. *in pr. ff. de bonis damnat.* 16 *l.* 8. *infr. de jure delib.* 17 Suus heres patre mortuo, filius etiam furiosus censetur, *ut hic*: adeo ut curator ei testamento a patre relictus curam ejus gerat, neque opus sit novum a magistratu petere, nisi, ut Baldus notat, substitutum vulgarem, vel coheredem extraneum haberet: cum in pupillo ita fit. *l.* 1. *supr. de testam. tut.* Quid? furiosus filius, ut ita patri suus sit heres, transmittitne, hoc est, potestne moriens in furore eam hereditatem transmittere? Accursius negat: putat enim filium furiosum in his suum heredem censeri, ut curator ejus possit administrare, sine immixtione: sic ut necesse non habeat bonorum possessionem nomine furiosi petere; verum Baldus putat furiosum recte hereditatem quoque transmittere: *ut in l. apud.* 8. *infr. de suis.* Et tamen idem Baldus in §. *tali. J. h. t.* differentiam facit hereditatis paternæ furioso delatæ, ab extranei successione. Priorem transmitti putat, non posteriorem. Non posteriorem, inquam, licet legata & fideicommissa transmittantur. Diversitatis in eo rationem constituit, quod hereditas extranei non adquiratur ipso jure: legata vero ipso jure adquirantur: ideoque ubicunque hereditas ipso jure adquiritur (ut in suo) ibi transmissionem quoque fieri, & hanc communem interpretum opinionem esse. 18 Hic §. habetur pro 21. decisione ex quinquaginta Novis Justinianeis. Inglois. Pro intellectu vid. Bellon. *lib.* 4. *Supputat. cap.* 2. Ans. 19 Si hereditas extranei delata est furioso, furiosus non petit bonorum possessionem: sed ejus curator. Idem in pupillo. *l.* 9. §. 3. *l.* 11. *ff. de auct. tut.* §. 1. *Inst. de auct. tut.* 20 Formularis scilicet. 21 *l.* 8. *l. ult. J. qui admitti ad bon. possess.* §. *ult. Inst. de bon. possess.* 22 V. *d. l.* 8. 23 Circuitus inextricabiles vitandi: fit enim male per plura, quod potuit fieri per pauciora. 24 Parens liberis majoribus vigintiquinque annis furiosis testamento curatorem dare potest. 25 Curator testamentarius furiosi non satisdat. *l.* 27. *supr. de Episcop. aud.* 26 *d. l.* 27. Testimonium paternum pro satisdatione sufficit. *Inst. de satisdat. tut. in pr.* non potest honeste a liberis respui. *l. ult. supr. de SC. Maced.* 27 Quænam solennitates observandæ a curatore testamentario furiosi. 28 Inventarium exactum curator furiosi facere debet. *d. l.* 27. *l.* 7. *ff. de admin. & peric. tut.* 29 Lege 12. Tabularum furiosi sunt in adgnatorum tutela. *d. l.* 27. *vers. Sin autem. l.* 14. *ff. de officio præsid.* dixi ad leges 12. Tabul. *lib.* 2. *tit. de tutor. & curat.* 18. *c. de curat. furiosi.* 7. 30 Post testamentarios. §. 5. *supr. h. t.* & legitimos. *S. h. t.* dativi succedunt curatores. 31 V. *l. un. supr. de tut. vel curat. illustr.* 32 Id ut fiat, vid. *d. l. un. in pr.* 33 Idoneus atque honestus non satisdat. *l.* 15. *ff. qui satisd.* 34 Census pro bonis hic accipitur. 35 Fidejubent dativi curatores quorum non est idonea seu locuples persona. 36 Creatur curator sacris scripturis propositis. 37 Curatores jurant de recta administratione & re pupilli salva. 38 Curator furiosi inventarium rerum furiosi publice conscribere tenetur. *vers. in provinciis. in fin. J. l.* 27. *in fin. S. de episc. aud. l.* 24. *S. de administr. tut. l.* 13. §. 1. *S. arbit. tut. l.* 7. *ff. de admin. & peric. tut. Novell.* 94. *in fin.* 39 Curatorem furioso sine præsentia episcopi & privatum hodie recte dari, notat Bartolus, ex §. *furiosi.* 3. *Institut. de curator.* quod liber Institutionum hoc Codice posterior fit, hoc amplius adjicit, hac parte præsentem legem consuetudine non servari. *c.* 2. *extra de treuga & pace.* 40 Furiosi in bonis curatorum suorum tacitam habent hypothecam. *d. l.* 27. *in fin. l.* 20. *supr. de administ. tut.* 41 Vid. Bellonum *l.* 4. *supput. c.* 2. Waltherum *lib.* 2. *Miscell. c.* 24. Mod. 42 Curator delatam furioso hereditatem potest agnoscere. 43 Curator inventario tenetur addere novas hereditates furioso delatas. facit *l.* 9. §. *ult. ff. de admin. & peric. tut.* 44 Furiosus si resipuerit, agnitam hereditatem a curatore repudiare vel admittere potest. *ut hic. &* §. 8. *infr.* Quid si non admiserit, sed antequam admitteret, in furore decesserit? dic ut §. 8. *infr. h. t.* 45 §. 7. *S. h. t.* 46 Hereditatem extranei sibi delatam furiosus non transmittit ad heredes. Hic enim hereditas extranei furioso delata, eo in furore moriente, defertur ad ejus substitutos: vel ad heredes ab intestato extranei defuncti. *ut hic.* Quid legata & fideicommissa? transmittuntur. *vers. legatis. infr.* Cur tam varie? dixi ad §. 2. *in fin. S. h. t.* Quid si hereditas patris furioso suo delata est? ibidem dixi. 47 Vide *l.* 16. *J. de jure deliber.* 48 *l.* 51. *ff. de hered. pet.* 49 Vide *l.* 12. *in fin. ff. de bon. possess.* 50 Proximus ut quis dicatur, mortis tempus spectatur. §. 6. *Inst. de legitima adgnat.* dixi ad *l.* 12. *tab. tit. de heredit. ab intest.* 51 Et ita abrogatur pars *l.* 1. *ff. de bon. poss. furios. &c.* 52 Furiosus legata sibi delata recta via ab intestato transmittit ad heredes: hereditatem nisi aditam non transmittit. Ratio hæc esse potest: recta via dominium legati adquiritur. *l.* 64. *in fin. ff. de furtis*: in adeunda vero hereditate animo opus est. *Inst. de hered. qualit. in fin.* 53 Heres furiosi res ei delatas repudiare potest. 54 In subrogato curatore furiosi constituendo eadem solennitas requiritur, quæ in eo servata est cui fit substitutio; quod in subrogationum variis generibus (sunt enim multa & varia) summe observandum. 55 In locum mortui curatoris furiosi, creatur alius. adde *l.* 3. *supr. qui petant tut. l.* 4. *supr. in quibus casib. tut. hab.* 56 *l.* 2. *l.* 3. *l.* 5. *ff. de suspectis.* 57 Dixi ad *l.* 7. *supr. de legibus.* adde *l. penult. supr. mandati. Novell.* 158. *c.* 1.

TIT. LXXI.

DE [1] PRÆDIIS [2] ET ALIIS [3] REBUS MINORUM SINE [4] DECRETO NON ALIENANDIS [5], VEL OBLIGANDIS [6].

De distractione pignoris.

1. Imp. ANTONINUS A. Minutiano.

VEnditio quidem prædii, quod jure pignoris [7], vel in causa judicati [8] captum & distractum est, ad Senatusconsultum [9] quod de non alienandis prædiis pupillorum, vel adolescentium, nisi auctore Prætore, vel Præside provinciæ factum est, non pertinet: sed [10] si etiamnum in ea ætate es cui subveniri solet, aditus competens judex, an te in integrum restituere debeat, præsente [11] diversa parte, causa [12] cognita dispiciet. PP. 13. Kal. Decemb. DUOBUS & ASPRIS CONSS. 213.

Si tutor, vel curator sine decreto vendiderit.

2. Imp. GORDIANUS A. Clearcho, & aliis.

NOn est vobis necessaria [13] in integrum restitutio, si tutores [14], vel curatores vestri possessionem, licet pignori nexam, vendiderunt [sine decreto.] Quod si creditores [15] id fecerunt: ita demum juxta formam Edicti beneficium tibi impertietur, si fraudulenta [16] venditione, participante [17] consilio emptoris, damnum tibi inflictum esse doceatur. PP. 3. Kal. Februar. GORDIANO A. & AVIOLA CONSS. 240.

Pater non potest alienare rem filii sine decreto. Bald.

3. Impp. VALER. & GALLIEN. AA. Theodosiano, & aliis.

CUm emancipatis vobis prædium acquisitum foret, alienari a patre [18] eodemque curatore sine Præsidis auctoritate non potuit: maxime si tanquam [suum [29] esset non tanquam] pupillare, venderit: itaque illibata vobis persecutio [20] ejus manet. PP. 3. Non. Januar. TUSCO & BASSO CONSS. 259.

De venditione, transactione, permutatione, donatione, & aliis modis alienandi.

4. Iidem AA. Mithridati.

NOn solum [21] per venditionem rustica prædia, vel suburbana pupilli, vel adolescentes alienare prohibentur: sed neque transactionis ratione, neque permutatione, & multo [22] magis donatione [23], vel alio [24] quoquo modo ea transferre sine decreto a dominio suo possunt: Igitur, & tu si fratribus tuis per transactionem fundum dedisti, vindicare eum potes: [sed &] si quid invicem ab eis ex eodem pacto consecutus es, id mutuo [25] restituere debes. PP. 15. Kal. Maji, SECULARI II. & DONATO CONSS. 261.

De obreptione.

5. Iidem AA. Sereno.

ET si Præses provinciæ decreverit alienandum, vel obligandum pupilli suburbanum [26], vel rusticum prædium: tamen actionem pupillo, si falsis [27] allegationibus circumventam religionem ejus probare possit, Senatus reservavit: quam exercere tu quoque non vetaberis. PP. 3. Kal. Maji, SECULARI II. & DONATO CONSS. 261.

De causa alienationis probanda.

6. Imppp. CARUS, CARINUS, & NUMERIANUS AAA. Varo.

MInorum possessionis venditio per procuratorem delato ad Prætorem, vel Præsidem provinciæ libello [28] fieri non potuit: cum ea res confici recte aliter non possit, nisi [29] apud acta causis probatis [30], quæ venditionis necessitatem inferant, decretum solenniter interponatur. S. Non. Maji, CARO & CARINO AA. CONSS. 283.

De resolutione donationis.

7. Iidem AAA. Isidoro.

SI ad resolvendam [31] donationem quam in emancipatum te pater contulerat, minor vigintiquinque annis cautionem [32] ei emisisti: cum hujusmodi scriptura contra Senatusconsulti [33] auctoritatem data sit, non oberit juri tuo. PP. 6. Idib. Decembr. CARO & CARINO AA. CONSS. 283.

De donatione propter nuptias.

8. Impp. DIOCLET. & MAXIM. AA. Theodotæ.

PRædia rustica quæ contra Senatusconsultum data esse ante [34] nuptias sponsaliorum nomine, precum tuarum confessio ostendit: cum proprietas ad te propter juris interdictum transire non potuerit, in dominio mariti permansisse palam est. PP. 3. Non. Novembr. DIOCLETIANO & ARISTOBOLO CONSS. 285.

Si curator prædium distraxerit, & res suas evictionis nomine obligaverit.

9. Iidem AA. Mutiano.

ETsi is, quem prædium rusticum minoris distraxisse affirmas, curatoris officio functus id fecit: venditio tamen contra Divi Severi [35] Orationem facta, Præsidis sententia non immerito rescissa est. Pignora sane quæ ob evictionis periculum idem curator ex rebus propriis [36] tibi obligavit, non prohiberis persequi. PP. Non. Novembr. DIOCLETIANO & ARISTOBOLO CONSS. 285.

De rei venditæ vindicatione, & pretii restitutione.

10. Iidem AA. Grato.

PRædiorum, quæ sine decreto alienata sunt, dominium tibi persequenti Præses opem feret: apud quem si illuxerit, non universa pretia quæ curatori tuo data sunt, in patrimonium tuum processisse [37], pro [38] ea duntaxat pecuniæ parte [te] conveniri permittet, quam in facultates tuas erogatam esse constiterit [39]. S. 6. Id. August. ipsis AA. CONSS.

De decreto & de pretii quantitate.

11. Iidem AA. Trophimo.

SI quidem sine [40] decreto [41] minor annis patronus tuus rusticum prædium venundedit: supervacuum est de vili pretio tractare, cum Senatusconsulti auctoritas retento dominio alienandi viam obstruxerit. Si vero jure [42] interposito decreto venditionem [43] vili pretio ejus possessionis, cujus vires ignorabat, fecit; juxta perpetui Edicti auctoritatem in integrum restitutio, causa [tamen] cognita, præbetur. S. 12. Kal. Decembr. ipsis AA. CONSS.

De ære alieno.

12. Iidem AA. & CC. Leontio.

OB [44] æs alienum [45] tantum [46] causa cognita Præsidiali decreto prædium rusticum minoris provinciale distrahi permittitur. Dat. 2. Kal. Maji, *Heracliæ*, CC. CONSS.

De prædio vectigali, vel patrimoniali, sive emphyteutico.

13. Iidem AA. & CC. Zenophilæ.

1 *L.* 27. *D.* 9. 2 Rusticis, suburbanis. *l.* 1. *ff. h. t.* 3 Puta prædiis urbanis *l.* 22. *supr. de adm. tut.* mancipiis urbanis & rusticis, mobilibus pretiosis. dixi ad *d. l.* 22. 4 *l.* 11. *infr. h. t.* 5 *l.* 4. *J. h. t.* 6 *l.* 1. *l.* 2. *infr. h. t.* 7 Contracti a patre. 8 Prohibitio alienationis rerum pupillarium, ad venditiones necessarias non pertinet. *l.* 1. §. 2. *l.* 3. §. 1. *ff. h. t. l.* 9. *ff. de minorib. l.* 1. *S. si advers. vend. pign.* 9 Cujus fit mentio in *l.* 7. *infr. h. t. l.* 1. §. 1. §. 2. *ff. h. t.* 10 Minor patitur etiam secundum decretum, licet adversus id restituatur: vide *l. cum & minores.* 4. *S. si advers. rem judic.* 11 *l.* 13. *in fin. princ. ff. de minorib.* 12 *l.* 11. §. 3. *ff. de minorib.* 13 Quoties ipso jure venditio nulla est, restitutio minori non est necessaria. *l.* 11. *infr. h. t.* 14 Rem pupilli creditoribus obligatam tutori vel curatori vendere sine decreto non licet. 15 Creditor rem minoris sibi obligatam jure potest vendere. *l.* 1. §. 2. *l.* 7. §. 1. *ff. h. t.* vendere, inquam, idque sine decreto, quod tamen tutoribus, & curatoribus non licet. Cur tam varie? An quia res de qua hic agitur, manserat in bonis pupilli, ideo sine decreto a tutoribus alienari non potest: ut putat Vasquius *de success. tit. de testam.* An potius quod tutores & curatores vendunt nomine ipsius minoris: ut quemadmodum ipse minor sine decreto non potuit alienare, ita nec tutor. *arg. l. minor.* 51. *ff. de procurat.* Creditor vero rem minoris vendendo, eam jure suo distrahit, ut mirum non sit decretum aliud non exigi, cum sufficiat semel, tempore obligationis scil. cum res ei obligaretur, decretum interpositum fuisse. Hæc ratio magis probanda est. Nam si vera Vasquii ratio esset, ne quidem creditor sine decreto rem minoris alienaret hac lege: quam tamen recte distrahit. 16 Aut si citra fraudem multum detrimenti passi sint minores. *l.* 1. *supr. si advers. vendit. pign. l.* 4. *S. de rebus alien.* 17 Fraudulenta venditio est, quoties venditor cum emptore colludit. *l.* 9. *ff. h. t.* vide *l.* 46. *ff. de fidejussorib.* 18 Curator (etiamsi pater sit) filii prædia alienare sine decreto non potest. *l.* 7. §. 2. *ff. h. t.* 19 Curator rem pupilli nomine pupillari sine decreto alienare non potest: multo minus proprio nomine. 20 Vindicatio. *l.* 2. *J. si quis ignorans rem min.* 21 Alienationis verbo continetur transactio, permutatio, donatio. *l.* 16. *ff. de fundo dotali.* adde *l.* 28. *l.* 67. *D. de verb. sign.* Goth. Interpretat. hujus legis vid. apud Leonin. *emendat. lib.* 3. *cap.* 3. *n.* 4. Ans. 22 Cui non licet de prædio transigere, aut permutare, eidem prædium donare non licet. 23 Etiam propter nuptias, dotem, munus sponsalitium. Ob has etiam causas curator alienare non potest sine decreto. *l. ult. infr. si major fact. alien.* 24 Renunciare juri hypothecæ minorem non posse hinc colligitur. 25 *l. unic. S. de reputat.* 26 Quid in urbano? dixi ad *l.* 22. *supr. de administ. tut.* 27 *l.* 1. *supr. si tut. vel cur. falsis allegation.* Falsa allegatio, obreptio. *l.* 1. §. 2. *in fin. l.* 5. §. 15. *D. h. t.* 28 Procurator non potest constitui ad petendum interponi decretum super alienatione rei minoris. Accursius, Baldus *hic*, & Rolandus a Valle 1. *cons.* 35. *n.* 21. facit *l.* 9. *D. de off. procons.* aliud est in petenda restitutione. *l.* 25. *in fin. D. de minor.* & excusatione tutoris proponenda. *l.* 25. *D. de excus. tut.* 29 Alienationis causas proponi coram judice non sufficit: est enim præterea necesse, ut apud acta causæ alienationis probentur. *l.* 5. §. 14. *D. h. t.* 30 Causa cognita. *d.* §. 14. *l.* 11. *D. h. t.* 31 Id est, repudiandam. Quæ minor alienare non potest sine decreto, ea nec repudiare sine decreto potest. Sed verisimilius, imo verius est hic agi de pacto resolutorio donationis: hoc sensu: Filiusfamilias non potest ex intervallo se obligare sine consensu patris ad retro donationem faciendam donatori: quia cum semel jus quæsitum minori fuerit in re immobili, jus aliud a se abdicandi sine decreto amplius non habet. *l.* 1. *in fin. l. sed si pecunia.* 3. §. *si jus.* 4. *l. magis puto.* 5. §. *fundum.* 8. *D. de rebus eor.* Goth. Conciliationem hujus legis cum *l.* 1. *D. h. t.* vid. apud Leonin. *Emendat. lib.* 3. *cap.* 3. *num.* 2. Ans. 32 Cautio prædii donati, res immobilis: rei vero mobilis, inter mobilia refertur. Et ita actio, cautio, obligatio & instrumentum, res mobilis, vel immobilis dici potest, ut res est quæ in obligationem, nomen, cautionem vel instrumentum deducta. 33 *l.* 1. *S. h. t.* Imo id tribuitur orationi D. Severi. *l.* 1. *ff. h. t.* Senatus auctoritas etsi ab unius dominatu per Julium Cæsarem occupata, valde fracta, & imminuta est, a bonis tamen Principibus interdum servata, quod quæ constituturi essent oratione complexi, de his censendi arbitrium senatui relinquerent: quemadmodum videre possumus in variis Principum orationibus. *l.* 8. *ff. de transact. l.* 1. *l.* 2. *ff. de feriis. l.* 1. *ff. de fugitivis. l.* 16. *ff. de sponsalibus. l.* 32. *ff. de don. int. vir. l.* 1. §. 3. *ff. ne de statu defunct. l.* 4. *ff. si libertus ingenuus esse dic.* Eas orationes senatusconsulta sequebantur. dixi ad *l.* 16. *D. de ritu.* Hinc fit, ut quod uno loco oratione inductum traditur, id alio loco senatusconsulto introductum dicatur: ut ne quis illis locis ullam ἀντινομίαν putet. Sic oratione & senatusconsulto introductum dicitur, Ne quis sine autoritate prætoris transigat de alimentis testamento relictis. *l.* 8. *ff. de trans. l.* 23. §. 2. *ff. de cond. indebiti.* Ne res minorum distrahantur, *ut hic. l.* 1. *l. non fit.* 12. *ff. h. t.* Ad eum modum oratione constituta, tribuuntur senatusconsulto. Ulpian. 26. §. 7. *l. pen. ff. ad SC. Tert.* & e contra *l.* 1. *C. de interdict. matrimon. l.* 4. *supr. de excus. tut. l. senatusconf.* 59. *l. libert.* 64. §. 1. *l. si quis tutor.* 60. §. *quamvis.* 5. *l. non solum.* 67. §. *Sed videamus.* 3. *ff. de ritu.* 34 Immobilia minoris donari non possunt. *l.* 4. *supr. h. t.* possunt tamen donari propter nuptias cum decreto prætoris. *l.* 22. *supr. de admin. tut. l. ult. in fin. J. si major fact. alien.* sine decreto non possunt, *ut hic*: adde quæ dixi ad *l.* 3. *S. de don. propter nupt.* Quid? mobilia possuntne donari propter nuptias sine decreto? possunt: moderate tamen, & ita accipe *l.* 1. *S. si advers. donat.* Quippe d. lex cum nostra lege, unius constitutionis duæ sunt partes: quarum hæc est de prædiis: altera de rebus mobilibus. His etiam congruit *l.* 1. *C. Greg. si advers. donat. spont. fac.* Potest & illud addi, Minori vigintiquinque annis permitti donationem ejus, a quo heres institutus est ab hostibus redimendi causa *Novell.* 115. *cap.* 3. §. 13. adde Cujac. 7. *obs.* 24. adde quæ scripsi ad *l.* 3. *in fin. J. si major factus.* 35 *l.* 1. *ff. h. t.* 36 Tutor pupilli sine decreto alienans, venditionis nomine res proprias obligat. Pupillus eo casu rem suam recte evincit: nec tamen curatoris obligatio dissolvitur. unde colligunt, Accessorium non sequi suum principale, ubi in accessorio eadem non est ratio. 37 Id est, versam fuisse. 38 Minor vindicans sua prædia non jure alienata, pretium restituere tenetur, quatenus in ejus utilitatem versum probatur. *l.* 32. §. 4. *ff. de adm. & peric. tut.* 39 Versum fuisse, probare emptor tenetur, non fuisse versum dicere, ipsi minori satis est. adde *l.* 16. *J. h. t.* Apertius dicendum est: Emptori probationis onus incumbere, si tutori vel curatori, *ut hic*: non si ipsi pupillo pecunia est soluta. *l.* 16. *J. l.* 9. §. 4. *ff. de jurejur.* Quod de emptore dictum est, locum non habet in creditore, cui sine distinctione probandi onus incumbit. *l.* 1. *l.* 2. *S. si advers. cred.* Placet & illud, Si contractus ipso jure nullus fuit, creditoris esse probationem: si jure valuit, minoris, vide Molin. *de usur. qu.* 38. *num.* 284. 40 Venditio quoties solennitate destituitur, pretii dati utilitas non spectatur: sed ipsius tantum venditionis vitium. vide *l.* 2. *S. h. t.* Venditorem, priori quam secundo casu restitui utilius est. 41 Solennitate prædii minoris venditio destituitur, quæ fit sine decreto. 42 Aliud est, venditionem jure non fieri: aliud, minore pretio. 43 Minor adversus venditionem restituitur. *l.* 27. §. 1. *vers. item ex diverso. ff. de minor.* vide *l.* 1. *l.* 2. *S. si advers. vendit.* 44 *l. ult. J. h. t. l.* 5. §. 9. §. 14. *ff. h. t.* 45 *Sub.* & similes casus: de quibus vide Accurs. Nec enim, ut nostri loquuntur interpretes, taxativæ dictiones excludunt casus similes, in quibus par aut major sit ratio. 46 Imo non sufficit, ut sit æs tantum alienum, sed etiam requiritur, ut creditores cum effectu, id est, reipsa solutionem urgeant, ut usuræ ratio id exigat, ut judici constet, minori non extare res alias ex quibus possit satisfieri. *d. l.* 5. §. 9. *in fin.* ut res minus damnosæ distrahantur, ne res magni momenti pro exiguo debito vendatur. *l.* 7. §. 8. *ff. de minorib.* tutoris quoque autoritas requiritur, *l.* 2. *l.* 3. *S. de auctor.* causæ cognitio, *l.* 6. *supr. h. t.* decretum judicis. *l.* 22. *S. de admin. tut.* & ut post decretum interveniant subhastationes. *l.* 7. §. 8. *ff. de minorib.* legitimo tempore factæ. *argum. Auth. Hoc jus porrectum. supr. de sacrosanct. eccles. l.* 4. *J. de fide & jure hastæ.* vid. Rol. a Valle 1. *consil.* 33.